

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Algimantas Šindeikis

FREEDOM OF SPEECH AND OTHER
CONSTITUTIONAL VALUES:
ISSUES OF BALANCING

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2011

The Doctoral Dissertation was prepared during the period of 2008–2011 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S) (2011)

Prof. Dr. Egidijus Jarašiūnas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S) (2008–2011)

Scientific Consultant:

Prof. Dr. Gediminas Mesonis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S) (2008–2011)

The Doctoral Dissertation is defended at Law Research Council of Mykolas Romeris University

Chairman:

Prof. Dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Prof. Dr. Habil. Mindaugas Maksimaitis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Beinoravičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Dainius Žalimas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Edita Žiobienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Egidijus Šileikis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on August 26, 2011 at 10:00 AM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The Summary of the Doctoral Dissertation was sent out on July 26, 2011.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and the library of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Algimantas Šindeikis

ŽODŽIO LAISVĖ IR KITOS
KONSTITUCINĖS VERTYBĖS:
PUSIAUSVYROS NUSTATYMO PROBLEMOS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2008–2011 metais Mykolo Romerio universitete.

Moksliniai vadovai:

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S) (2011)

Prof. dr. Egidijus Jarašiūnas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S) (2008–2011)

Konsultantas:

Prof. dr. Gediminas Mesonis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S) (2008–2011)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. habil. dr. Mindaugas Maksimaitis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai,

teisė – 01 S)

Prof. dr. Beinoravičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Dainius Žalimas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Doc. dr. Edita Žiobienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Egidijus Šileikis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. rugpjūčio 26 d.

10 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011 m. liepos 26 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje (Ateities g. 20, Vilnius).

Algimantas Šindeikis

**FREEDOM OF SPEECH AND OTHER
CONSTITUTIONAL VALUES:
ISSUES OF BALANCING**

Summary

Constitution of the Republic of Lithuania sets the principal democratic values of society. Human rights assume special role in the system of constitutional values. Article 25 of the Constitution of the Republic of Lithuania establishes the right of a human being to have his own convictions and freely express them. Article 25 of the Constitution of the Republic of Lithuania establishes the right to everyone to have freedom to express his opinion and convictions and to freely impart them. This is an essential clause for the creation and protection of democracy.

Constitutional freedom of expression is realised in ordinary laws. Article 25 of the Constitution of the Republic of Lithuania establishes the principle of freedom of expression that is realised in the Civil Code of the Republic of Lithuania, Law on Provision of Information to the Public and other ordinary laws. Freedom of expression, just like other constitutional human rights and freedoms, is not absolute. Employment of the freedom of expression faces such requirements that are required in the democratic society to protect the rights and freedoms of other human beings, as well as the constitutional arrangement.

Ordinary courts (general jurisdiction and specialised), which examine cases for determining balance of freedom of expression and other constitutional values, must construe the content of constitutional rights of human beings. Decisions by ordinary courts in the cases of determining the balance of freedom of expression and other constitutional values must be based on the constitutional dimension of the freedom of expression and other constitutional values.

With the freedom of expression¹ in the contemporary world versatile information (news and opinions) instantly spreads and reaches wide public. Abundance of modern electronic mass media, its specific nature in relation to free of charge and easily accessible abundant means of dissemination and gathering of information also require new means of regulation, efficient methods of honour and dignity protection, protection of private life, as well as means for the determination of balance of the freedom of expression and other constitutional principles. The age of the Internet created almost ideal conditions for personal

¹ In this dissertation the legal concepts “freedom of expression” and “freedom of speech” are used as synonyms just like in international case-law (in English *freedom of speech*, in German *Redefreiheit*, in French *la liberté d'expression*).

freedom of expression. Alongside with the newspapers, magazines, TV channels, also the wide Internet space provides a possibility for finding and disseminating a lot of opinions, interpretations of facts, direct participation in spreading and commenting on the news by the citizens themselves. Today one may exchange opinions and news with hundreds of thousands of people in a flash. The tendencies of Internet use by the public during the first decade of the 21st century suggest that professional mass media and journalism gradually lose ground against Web 2.0 Internet era which rendered the global Internet network the space of debates among 1.6 billion Internet users lasting all day long.

Exercise of the constitutional freedom of expression (Article 25 of the Constitution of the Republic of Lithuania) within the societies following constitutional values is the major factor shaping the political will of citizens. Wide-ranging, all-round public discussion about all public interest issues is possible only subject to due freedom of information. In indirect democracy, strong disseminator of information acting between citizens and the Parliament able to create the field for discussion and mutual impact is a necessity. Significance, quality, all-roundedness of discussion on all public interest issues is the major factor determining correct choices of citizens and politicians. Restriction of freedom of expression and information or prohibition of free search, receipt and dissemination thereof shall be considered as subjugation of a human being, as a free and autonomous creature.

In the daily life of contemporary democracy communication of political parties with citizens is first of all assisted by free mass media². The role of the “watchdog” (the term of the European Court of Human Rights (ECHR) – *engl. watchdog*) is of major importance in revealing the circumstances under which politicians or other public persons take one or another political and administrative decision, allows identifying the reasons and circumstances of taking such decisions. No citizens (even the citizens of the most democratic country) are satisfied with the quality of mass media. This is evidenced both by general intellectual discourse and the number of conflicts arising due to statutory freedom of speech and other constitutional values in international and national courts. And this does not imply only dissatisfaction with the quality of mass media; this implies dissatisfaction with the quality of democracy. The question “*Quo vadis – press*” implies the question “*Quo vadis – democracy*”, since press and democracy are interrelated like Siamese twins³. Therefore, it is particularly important how conflicts over the freedom of speech and other constitutional values will be directed

² Feckner, F. *Medienrecht*. 10 Auflage. Mohr Siebeck Tübingen verlag, 2009, p. 9.

³ Quo vadis – Presse? Die Zukunft der Presse im digitalen Zeitalter. Von Professor Dr.Jürgen Becker. Zeitschrift für Urheber und Medienrecht 2010 I. Einführung zum Symposium des Instituts für Urheber- und Medienrecht im Rahmen der Medientage München 2009 am 30. Oktober 2009. 54. Jahrgang Heft 1/2010.

in the future. The concept “democratic society” may be interpreted as the society characterised by the elements of democratic society, i.e. distinctive “features of democratic society”, namely, pluralism, tolerance and liberalism⁴. The Lithuanian media and persons actively exercising the freedom of expression become more and more dependent on the judicial authority. The Lithuanian courts of general jurisdiction acting within the institutional system established by the Constitution and ordinary laws of the Republic of Lithuania in cooperation with the Seimas, Government, Constitutional Court, European Court of Human Rights, Inspector of Journalist Ethics, Ethics Commission of Journalists and Publishers are likely to become more and more important in shaping the jurisprudence of implementation of the freedom of expression and resolutions of contradictions between personal honour and dignity, private life⁵. Upon implementation of the operating principles of courts in the law doctrine of the Republic of Lithuania, the Lithuanian case-law becomes a source of law equivalent to ordinary law. The laws *ad hoc* enacted by the legislature must be interpreted and applied at courts. The effective judgements of the Supreme Court of Lithuania, the Court of Appeal of Lithuania, regional and district courts become the document which must be followed in shaping further culture of actions in the public space for all participants in the public discourse, i.e. citizens, politicians and journalists.

Problem of the object of the research. The thesis aims at identifying the tests of balancing between the freedom of self-expression and personal honour and dignity, and private life within the Lithuanian case-law and evaluating if the Lithuanian case-law is in compliance with the Constitution of the Republic of Lithuania, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case-law of the European Court of Human Rights. This dissertation aims at evaluating whether the jurisprudence of the Lithuanian ordinary courts of determining the balance of freedom of speech and other con-

⁴ ECHR 29/06/2004 case *Leyla Sabın v. Turkey* (GC), case No 44774/98, par. 108.

⁵ Decision of 16 January 2006 of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania “On the compliance of Article 131 paragraph 4 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania (version of 11 September 2001) with the Constitution of the Republic of Lithuania, compliance of Article 34 paragraph 5 (versions of 10 April 2003, 16 September 2003), Article 244 paragraph 2 (versions of 10 April 2003, 16 September 2003), Article 407 (version of 19 June 2003), Article 408 paragraph 1 (version of 14 March 2002), Article 412 paragraphs 2 and 3 (version of 14 March 2002), Article 413 paragraph 5 (version of 14 March 2002), Article 414 paragraph 2 (version of 14 March 2002) of the Code of Criminal Procedure with the Constitution of the Republic of Lithuania and requests of the District Court of Šiauliai Region for investigation if Article 410 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania (version of 14 March 2002) does not contravene the Constitution of the Republic of Lithuania.” *Official Gazette*. 2006, No 7-254.

stitutional values corresponds to the wide-ranging and deep in constitutional terms jurisprudence of constitutional and ordinary courts of the countries with the longer history under democratic conditions. The thesis analyses if the Lithuanian courts of general and special jurisdiction duly determine the balance between equivalent constitutional values, i.e. contradictions between the freedom of speech and personal honour and dignity or protection of personal life. The thesis establishes the tests of resolution of the afore-mentioned contradictions employed by the Lithuanian courts, evaluates if the Lithuanian courts resolving contradictions between the freedom of self-expression and personal honour and dignity or private live properly confine their discretion and having widely revealed the conflicting constitutional and conventional values *ad hoc* properly balance between them prior to delivering a court judgment.

On the basis of the recognised and developed methodology on the analysis of balancing and proportionality of constitutional principles by the Western researchers in law (Robert Alexy, Aharon Barak, Carlos Bernal Pulido, Kai Möller, T. Alexander Aleinikoff) over several recent years, the thesis presents the methodology for determining the balance of freedom of expression and other constitutional principles. This methodology is composed of the unity of three tests for determining the balance of constitutional principles:

1. Rules of balancing of constitutional principles
2. Weight formula of constitutional principles and their balancing elements
3. Burden of argumentation in revealing the contents of balancing elements of constitutional principles in triadic scale *ad hoc*.

Development of such methodology for determination of balance of freedom of speech and other constitutional principles required revealing the balancing elements of the weight formula of constitutional principles and their contents in the triadic scale. Test of determining the balance of specific, freedom of expression and other constitutional values – proportionality *stricto sensu* requires deep constitutional revelation of balancing elements. The absence of this make impossible the balancing of constitutional principles against each other in *ad hoc* case.

The major hypothesis of the dissertation is as follows: following the modern theory of proportionate analysis, it is possible to develop the methodology of balancing determination between the freedom of speech (freedom of expression protected by Article 25 of the Constitution of the Republic of Lithuania) and other constitutional principles based not on substance methodology, but on methodology of balancing and proportionality between constitutional principles and provide practical aspects of application of this methodology in the case-law revealing the most common universal judicial precedents of resolutions of the above contradictions (based on the case-law of the ECHR binding upon the Lithuanian courts and precedent case-law of the courts of the USA and Continental Europe)

which may serve both as a methodological and practical tool in resolving the afore-mentioned contradictions. This methodology is rather complete and may be applied in the case-law in dealing with the problems of determining the balance of particular cases of freedom of speech and other constitutional values. After introducing the general methodology of resolution of contradictions between the freedom of expression and other constitutional values the thesis considers the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Following the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, this analysis allows to disclose the contents of the balancing elements of the weight formula of the constitutional principle, namely the freedom of speech. Furthermore, the cases of the ECHR and constitutional and ordinary courts of other countries relevant to this issue are considered.

Cases of the Lithuanian courts, analysed in this dissertation, were created on the basis of the aspects of the Constitution of the Republic of Lithuania and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in terms of determination of balance of principles and the analysis of balancing and proportionality. The thesis tries to answer whether the courts of Lithuania “balance” and “weigh”, look for wide-ranging public content of the public interest and freedom of speech, *ad hoc* weight in contemporary political, economic or social life of Lithuania. The author of the paper tries to give the answer whether the consideration of cases on human rights may include a mathematised part of the argumentation burden, whether the mathematization of judge’s argumentation and mathematic structuring of revealing his arguments may lead to a more transparent and persuasive consideration of determination of the balance of constitutional principles. The conclusions of the thesis suggest that there are a lot of cases when the ordinary courts remain within the framework of their legal positivism and fail to provide a more detailed “weighing” or “balancing” of constitutional principles in their judgement. Failing to do this the court leaves true justice behind its judgement and renders its content hardly understandable or even not understandable at all not only to the public, but also to courts of other chains which after the decision of the Constitutional Court delivered in 2006 should look for precedents in the jurisprudence of the Lithuanian courts of higher instances. Decisions of these courts most usually are reached on the basis of intuitive perception of justice or application of positivist subsumption of legal norms in an *ad hoc* case.

Structure of the thesis. The first part of the thesis (Theoretical Aspects of Balancing between the Constitutional Principles) reveals and analyses the general methodologies of balancing between the constitutional principles. During the period of 2004-2010, the general methodology of balancing between the constitutional principles was developed in Germany, mainly by Prof. Robert Alexy and

his colleagues from other world countries (Aharon Barak, Carlos Bernal Pulido, Kai Möller, T. Alexander Aleinikoff) who put efforts to analyse and summarise the case-law of the Federal Constitutional Court of Germany and other constitutional and ordinary courts, systemise and structure it into universal methodology of balancing and between the constitutional principles and proportionate analysis thereof. During this decade Prof. Barako, the former chairman of the Supreme Court of Israel, also has made a highly significant contribution to development of the general methodology of proportionate analysis.

The first chapter analyses the general genesis of the method of balancing and proportionate analysis, its methodological peculiarities and application in different countries and various international courts. The summarised balancing and proportionate analysis methodology at the end of the first chapter shows how such methodology may be applied both on theoretical and practical levels of resolution of determination of balancing between the constitutional principles.

The second part of the thesis summarises the issues of resolution of balancing problem between the freedom of speech and other constitutional values in the jurisprudence of the ECHR, the USA, Germany and the national constitutional and ordinary courts of other countries. This part reveals and analyses the balancing elements used for resolution of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values in the final phase of proportionate analysis, i.e. the phase of proportionality *stricto sensu*. Such legal concepts as public interest, shaping of public opinion, public persons, framed issue of distinction between opinion and fact, determined forms of the constitutional self-expression and legal aspects of the quality of content of self-expression are defined as balancing elements. The second section analyses The second chapter analyses the scope of application of methodology of balancing or balancing-proportionate analysis of constitutional principles in the case-law of the ECHR, the Federal Constitutional Court of German and the Supreme Court of the United States of America. It brings to light how particular issues concerning contradictions between the freedom of speech and other constitutional values are solved in accordance with *stare decisis* doctrine. All cases of the above contradictions are divided according to particular generalised classification.

The third part of the thesis introduces a summary of the methodology of balancing proportionate analysis of constitutional principles and reveals the balancing elements of “Formula of Weights”, i.e. balancing between the freedom of speech and other constitutional values, and legal content thereof. Balancing elements are revealed through the analysis of the case-law of the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values in the ECHR, the courts of the USA, continental Europe. Their contents is provided on the triadic scale (serious, moderate, light) by means of displaying the influence

of the above balancing elements on the abstract application of the constitutional principle of the freedom of speech establishing its particular *ad hoc* weight in the case under consideration.

The fourth section of the thesis introduces the generalised methodology of balancing and proportionate analysis of the freedom of speech and other constitutional values by making the “Weight Formula” of the constitutional principles under consideration and establishing the place of the balancing elements of the contradictions between the freedom of speech and other constitutional values.

The fifth part of the thesis considers the concept of judicial precedence relevant to resolution of the contradiction between the freedom of speech and other constitutional values related both to revealing of the balancing elements and the necessity for confinement of the judge’s discretion and the issue of depersonalisation of judicial procedural documents which significantly impedes the procedure of balancing and appropriate analysis of the constitutional principles; sets out the obstacles of depersonalisation in certain cases for balancing of the constitutional principles *ad hoc* and possible ways of solution of the said issue.

The sixth section of the thesis analyses the jurisprudence of the Constitutional Court and ordinary courts of the Republic of Lithuania concerning contradictions between the freedom of speech and other constitutional principles. The doctrine of the freedom of speech developed by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania during 17 years is considered. The peculiarities of the method of balancing and proportionate analysis are identified in the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania.

This part of the thesis also analyses how the case-law of the Lithuanian courts of general jurisdiction resolves the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values directly applying the Constitution of the Republic of Lithuania and the regulations established in the ordinary laws. In the light of the methodology on the balancing and proportionate analysis described in the first chapter and the precedents of *stare decisis* set out in the second part, the thesis shows how analogous cases are handled (to what extent the above methodology of balancing and proportionate analysis is applied) in the jurisprudence of ordinary courts of Lithuania. Moreover, it gives a summary of methodology on balancing and proportionate analysis applied by the ECHR and the national courts of other countries in pursuance of establishing to what extent the methodology of balancing and proportionate analysis of the constitutional principles is applied in the case-law of the Lithuanian ordinary courts.

Possible alternative resolutions of contradictions between the freedom of speech and other constitutional principles according to the balancing elements of proportionate analysis *stricto sensu* and by means of the generalised weight formula of the constitutional principles (deduced by Prof. R. Alexy) are set out in

this part of the dissertation through the analysis of the case-law of the Lithuanian ordinary courts. Under the methodology of balancing of freedom of speech and other constitutional principles, the “Weight Formula” of these competing constitutional principles shall be formulated as the principal conclusion of this thesis. The necessary balancing elements of constitutional principles for the formation of the “Weight Formula” are given in a triadic scale (or higher gradation), as well as revealing their constitutional contents.

The final part of the thesis lays down the conclusions and recommendations of the thesis.

Research methodology. The thesis employs several research methods recognised in the science of law.

Firstly, the systematic logical analysis of constitutional principles is applied to disclose the balancing problems of these principles. The present method is applied to reveal the constitutional contents of freedom of speech. It allowed to disclose the relation of the constitutional principle of freedom of expression with other constitutional principles and link the international and national scientific jurisprudence of freedom of speech with the jurisprudence of national constitutional and ordinary courts.

Method of file and document analysis was applied for going deeper into the problem of balancing between the freedom of expression and other constitutional principles in the works of legal scientists from various world countries.

Theological, linguistic and historical research methodology was applied in order to determine the constitutional objectives of balancing between the freedom of expression and other constitutional principles.

In particular cases of determining balancing between the freedom of expression and other constitutional principles, heard in the constitutional and ordinary courts, the descriptive and hypothetical simulation programming method is applied, on the basis of which the *ad hoc* contents of freedom of expression and other constitutional principles is revealed under the triadic scale, trying to perform the qualitative and quantitative weighing procedure of constitutional principles by means of mathematization attributing to it precise mathematic values according to the arithmetic calculation.

This dissertation was based also on sociologic method to reveal the contents of the balancing elements of the “Weight Formula” of constitutional principles, in particular the triadicity in a particular social reality, predetermined by particular national and historic aspects of social development. The descriptive research method is applied in presenting specific cases of constitutional and ordinary courts, the facts from these cases, required for exhaustive and systematic analysis of *ad hoc* application of the balancing and proportionate analysis in the cases.

The thesis argues that modern the methodology of balancing and proportionate analysis may be used in resolving the issues *ad hoc* of the contradiction between the freedom of speech and other constitutional principles. The specific content of the three elements of the methodology of balancing and proportionate analysis (the rule of balancing, the weight formula and the judge's burden of argumentation) in the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional principles is revealed.

Aim and objectives. The thesis aims at developing the methodology on the basis of which it would be possible to handle the cases of balancing of constitutional values by virtue of the methodology of balancing and proportionate analysis developed by the Western researchers in law which recently has been widely and more frequently applied for the resolution of contradictions between constitutional principles. The thesis analyses the general theory of legal argumentation only to the extent it is necessary to disclose its essence and faults in resolving the contradictions between the freedom of speech and other constitutional values. The peculiarities of application of proportionate analysis and balancing (or proportionality principle *stricto sensu*) in the case-law of the ECHR and the courts of Lithuania will be set out in the practical research part of the thesis.

The objective of the first part of the thesis (Chapter I of the thesis) is to present the generalised scientific and court jurisprudential doctrine of balancing and proportionate analysis of constitutional principles, which in the second section (other sections of the dissertation) is used for the resolution of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values, analysing and comparing the case-law of the ECHR, constitutional and ordinary courts of other countries and the courts of Lithuania, disclosing the employment of the above methodology in the jurisprudence of the international and national jurisprudence in Lithuania. Particularly great attention is paid to the analysis of the extent of court discretion and rationality of argumentation.

Relevance of the topic of the thesis. Solution of the considered issue would be of great theoretical and practical significance, since the afore-mentioned issues at least partially are related to the important issue of evaluation of the scientific maturity of jurisprudence. Furthermore, the obtained results also would be especially significant in justifying the legitimacy of the court judgements delivered in the cases of settlement of social conflicts. The true is that if the judgements delivered by courts are based on evaluations and it is impossible to rationally justify the latter, then at least in a majority of cases real standard beliefs or decisions of certain professional groups which cannot be legitimated in one or another way become the basis for resolving the arising disputes in such cases⁶. Such statement of R. Alexy exposes a great

⁶ Alexy R. *A Theory of Legal Argumentation: The Theory of Rational Discourse as Theory of Legal Justification*. Vilnius: Legal Information Centre, 2005, p. 25.

legal issue, i.e. the court judgement which is not grounded on rational argumentation without revealing the structure of argumentation and content of motives in it is not legitimate in the substantive legal sense. It goes without saying that it is legitimate in institutional sense, but such justice is not of high quality. Prof. A. Barak maintains that if there is no trust, there is no justice⁷. According to Prof. E. Jarašiūnas, administration of justice that cannot be trusted does not bring major benefit⁸.

The legal issues of the constitutional principles were analysed in a number of scientific works of the jurists of Lithuania (Prof. E. Kūris, Prof. E. Jarašiūnas, Prof. J. Žilys, Prof. V. Sinkevičius, Prof. G. Mesonis, Prof. E. Šileikis et al.) revealing the problem of balancing of constitutional principles. Different aspects of the constitutional principles were considered in two doctor's theses, i.e. the thesis of Dr. K. Jankauskas "The Concept of Principles of Law and its Consolidation in Constitutional Jurisprudence" and the thesis of Dr. L. Beliūnienė "Protection of Human Rights as Constitutional Values in the Jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania". The latter dissertation also analyses the works of the associate professor Dr. Liudvika Meškauskaitė in the field of freedom of speech (monograph "Media Law") and the doctoral thesis of Dr. Edita Žiobienė "Protection of Information about Person's Private Life".

The above thesis sets out the specific methodology of balancing and proportionate analysis between the freedom of speech and other constitutional principles which may be employed in the case-law.

Presentation of the thesis research results

Balancing and proportionate analysis between the constitutional principles is one of major modern ways of interpretation of the constitutional rights. The modern methodology of balancing and proportionate analysis of constitutional principles created by R. Alexy, A. Barak and developed by other Western scientists of law is sufficiently complete to be employed as a rational tool of legal argumentation in handling the cases of contradictions in court. The above theory of interpretation of constitutional principles is based on the assumption that all constitutional rules are divided into principles and regulations. The constitutional rules as regulations are applied by means of direct subsumption, whereas constitutional principles is something not realised in the law to the maximum extent and must be optimised in respect of other constitutional principles. Thus, constitutional rules are applied by two different means. The rules as regulations are applied by means of subsumption, whereas the rules as constitutional principles are applied by means of balancing and proportionate analysis.

⁷ Barak, A. The Judge in a Democracy. *Constitutional jurisprudence*, 2006, 1:297–297.

⁸ The Weekly *Veidas*. 2010. No 32. Interview of the week.

Methodology of balancing and proportionate analysis are based on the idea of discursive constitutionalism which is based of the following three theses. First, the rule of balancing between constitutional principles: the greater the degree of detriment to one constitutional principle, the greater the need to protect the other constitutional principle. Second, balancing is based on rational arguments that can be made explicit by means of the “Weight Formula” of constitutional principles. Third, interpretation of the Constitution by means of rational argumentation is the condition of democratic legitimation of judges implemented only in case the judge provides his/her rational argumentation of the constitutional principles in contradiction and arguments for their interharmonisation.

The below “Weight Formula” applied to the constitutional principles provided by R. Alexy:

$$W_{Pi,jC} = \frac{I_{PiC} * W_{PiA} * R_{PiC}}{S_{PjC} * W_{PjA} * R_{PjC}}$$

to a great extent solves the issues of *ad hoc* rationality of the balancing and proportionate analysis of constitutional principles despite the limits of application thereof and all criticism about the rationality of the modern methodology of balancing and proportionate analysis.

Here $W_{Pi,jC}$ is the concrete weight of the confronting constitutional principles in relation to each other., I_{PiC} is the concrete degree of detriment to one constitutional principle, S_{PjC} is the concrete degree of non-satisfaction of the competing constitutional principle, W_{PiA} is the abstract weight of the constitutional principle P_i , W_{PjA} is the abstract weight of the competing principle P_j , R_{PiC} is the concrete error of the weight of the constitutional principle, R_{PjC} is the error of the weight of the competing constitutional principle P_j .

In this thesis the author sets the objective to apply the modern methodology of balancing and proportionate analysis for resolution of particular contradictions between the freedom of speech and other constitutional values. The thesis provided the particular devised formula of balancing and proportionate analysis of the freedom of speech and other constitutional values based on the “Weight Formula” of the balance between freedom of speech and other constitutional principles:

$$W_{fs,ocp} = \frac{PP * PI * PD * CCEJ * F * O * JL * AS * AQ * SS * TFS}{PHD * PL * SS * POGM * B}$$

where $W_{fs,ocp}$ is the ratio between weights of the freedom of speech and other constitutional principles.

The numerator of the above “Weight Formula” of the freedom of speech and other constitutional principles includes the balancing elements of the constitutional freedom of speech with particular constitutional weight.

To work out the generalised “Weight Formula” of the freedom of speech and other constitutional values, the identified balancing elements of the content of the freedom of speech as the constitutional principle are revealed in the thesis.

Thus, below are set out the balancing elements of the freedom of speech and other constitutional principles-values and triadicty (*ad hoc* establishment of the scope of three balancing elements of the constitutional principle) which is relevant to the quantitative expression of the “Weight Formula” and significant in legal terms:

1. The elements of the freedom of speech (freedom of expression) on the triadic scale are as follows:

- 1.1. PP is the public person (absolute or *par excellence*, conditional or relative, short-time public person)
- 1.2. PI is the public interest (high, moderate, low)
- 1.3. PD is the political debates (evident, possible moderate assignment, weak or indirect assignment)
- 1.4. CCEJ is the compliance with the Code of Ethics of Journalists (full compliance, compliance to a significant extent, poor compliance or non-compliance)
- 1.5. F is the fact, spread news (evident-fully proved, not proved, very doubtful)
- 1.6. O is the opinion (bases on facts, may be formed from the circumstances of the case, not based on any evidence)
- 1.7. JL is the journalist’s language or form of expression (ethical, moderate ethical, unethical)
- 1.8. AS is the audience size (large, medium, small)
- 1.9. AQ is the audience quality (educated, average, massive)
- 1.10. SS is the State secret (strong public interest to know, medium, weak or absolutely unreasonable public interest to know)
- 1.11. TFS is the touchiness of the freedom of speech (very touchy, moderately touchy, slightly touchy). The uniqueness of the above balancing element lies in the fact that information is recognised as untouchy if there are no grounds for intervening in the freedom of expression⁹.

⁹ Ruling of 11 January 2011 of Panevėžys Regional Court in the civil case No 2A-19-278/2001.

2. Other constitutional values often competing with the freedom of speech as the constitutional principle are also possible:

- 2.1. PHD is the infringement of personal honour and dignity (high, moderate, low)
- 2.2. PL is the infringement of private life (high, moderate, low)
- 2.3. SS is the disclosure of the State secret (secret is of high important, of average importance, of low importance)
- 2.4. POGM is the infringement of the public order and good morals (heavily infringed, moderately infringed, slightly infringed)
- 2.5. B is the blasphemia, i.e. infringement of religious feelings (high, moderate, low).

The afore-mentioned balancing elements of the “Weight Formula” of the freedom of speech and other constitutional principles were revealed following the jurisprudence of the ECHR, the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania and the jurisprudence of the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values in the USA and Continental Europe.

Conclusions of the thesis

1. Freedom of expression in the constitutional system of human rights takes a particular place. Its complete realisation predetermines the possibilities for the implementation of a series of other constitutional human rights and existence and improvement of democratic society. Determination of the balance between the freedom of expression and other constitutional values is an objective of high significance, the resolution of which requires rational disclosure of the restriction of constitutionally proportionate freedom of expression and argumentative determination of constitutionally proved limits of such restriction *ad hoc*.

2. Methodology of balancing and proportionate analysis of constitutional principles provides judges with rational tools of legal argumentation by virtue of which it is possible to handle the cases of balancing between the freedom of speech and other constitutional values by means of confining own discretion in a transparent manner and disclosing own arguments and motives both to the parties to the proceedings and the public. International and national courts are more likely to solve the problem of balancing between the freedom of speech and other constitutional values employing the methodology of balancing and proportionate analysis.

3. The methodology of balancing and proportionate analysis of constitutional principles is based on three subtests:

I. Rule of balancing,

II. "Weight Formula" of constitutional principles

III. Judge's burden of argumentation in revealing the contents of balancing elements of constitutional principles in triadic scale (or high gradation).

3.1. The abstract weights of constitutional principles in the "Weight Formula" of constitutional principles *ad hoc* are established by revealing their concrete weight of constitutional value. The concrete weight of constitutional principles is revealed by virtue of the set of the balancing elements that must be taken into consideration by the court.

3.2. In pursuance of rational and correct performance of full procedure of balancing and proportionate analysis of constitutional principles, it is necessary to disclose the legal content of the balancing elements (serious, moderate, slight) in triadic scale (or higher gradation). The procedure of balancing between constitutional principles is impossible without revealing their legal multilayer content *ad hoc* or interference or level of implementation thereof.

3.3. The modern methodology of balancing and proportionate analysis allows performing both the qualitative and quantitative analysis of the contradicting constitutional principles and establishing the hierarchy of constitutional principles *ad hoc*.

4. In Lithuania, there are such conditions of public mistrust in courts (analogous to the conditions of the decision by the Supreme Court of the United States in the case “New Deal” and the political statements of the President F.D. Roosevelt) which require new, informal, transparent and rational methodology of judicial argumentation (one of such theories may be proportionate analysis and balancing) to avoid further growth of mistrust in courts. Both the duly unlimited discretion of the judge and subsumption methodology of application of positive legal rules prevents transparency of the judicial judgments and creates a serious impediment for their perception and increase in trust in courts.

5. When handling the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values courts must reveal *ad hoc* balancing elements of the contradicting constitutional values (degree of personal publicity, degree of public interest existence, compliance with the Code of Ethics of Journalists, honesty in exercising the freedom of speech, distinction between the opinion and the fact, qualitative and quantitative parameters of the audience, etc.). The number of balancing elements must be revealed to the maximum extent necessary in a given situation. Failure to disclose important *ad hoc* balancing elements and assess them on a multilayer scale may be considered to be faulty judicial practice when the judge or court exercises disproportionate discretion not given by the Constitution. Disclosure of all necessary balancing elements in *ad hoc* case allows making the court’s judgement transparent and understandable and duly grounded and creating conditions for compliance with the constitutional doctrine established by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Balancing elements, weight and content thereof may vary in different legal systems and cultures. The common European balancing elements of the freedom of speech and other constitutional values identified in the jurisprudence of the ECHR must be applied in the case-law of the Lithuanian courts. The case-law of the ECHR is binding upon the judgements of the Lithuanian courts. Disregard of them contravenes the Constitution of the Republic of Lithuania.

6. When handling the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values, both the general test with full content of *ad hoc* necessary balancing elements and micro tests when only two contradicting constitutional values, i.e. constitutional principles, are weighed may be drawn up. The “Weight Formula” of constitutional principles is a full set of balancing

elements of constitutional principles which helps to disclose all contradicting constitutional principles, the judge's motives and provide detailed argumentation of his/her judgement. Micro balancing tests are suitable to handling simple cases in which it is not difficult to establish the mutual balance of the contradicting constitutional principles.

7. In the case-law of the Lithuanian courts of general jurisdiction the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values are rarely handled as the cases of contradictions of constitutional human rights or contradictions between human rights and the public interest. In such cases the courts applying ordinary legal rules avoid full disclosure of all *ad hoc* contradicting constitutional values, fail to reveal the balancing elements of the constitutional values necessary for such type of cases and perform the proportionate analysis thereof. Formation of such case-law of the Lithuanian courts may be partially explained by non-existing possibility of individual appeal to the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. As there is no jurisprudence concerning the established balance between the freedom of speech and other constitutional values within the highest judicial instance, the courts of general jurisdiction have no proper and rational national methodology of handling such cases. The jurisprudence of the ECHR concerning the freedom of speech and other constitutional values binding upon the ordinary courts of the Republic of Lithuania fully reaches only the cassation instance of the Lithuanian courts of general jurisdiction.

8. The rational methodology of balancing and proportionate analysis created by the Western researchers in law (R. Alexy, A. Barak, C. B. Pulido, etc.), developed and based on abundant jurisprudence of the Federal Constitutional Court of Germany, the Supreme Court of Israel and other national constitutional courts and courts of general jurisdiction. In principle, such methodology of balancing and proportionate analysis of constitutional principles is akin to the jurisprudence methodology of application of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in the jurisprudence of the ECHR. The concepts of argumentation used by the ECHR are necessity, suitability and proportionality and conformity of the scope of invasion of the human right with the existing public interest "are methodically akin to the ones formulated in the methodology of balancing and proportionate analysis, i.e. the Rule of balancing" the "Weight Formula" of constitutional principles or proportionality *stricto sensu*, or the the judge's burden of argumentation. However, the methodology of balancing and proportionate analysis is more precise, more clearly structured and provides a possibility for covering a wide spectrum and *ad hoc* value contents of the balancing elements of contradicting constitutional principles.

9. When handling the cases of contradictions between the freedom of speech and other constitutional values the Lithuanian courts of general jurisdiction unreasonably give prominence to the test of sorting out opinion from fact, thus, giving disproportionate prominence to the constitutional freedom of expression of opinion and giving priority to the above principle over other constitutional principles. The principle of expression of opinion like other constitutional principles is not absolute. The most recent jurisprudence of the ECHR emphasises that the issue of sorting out opinion from fact in the discussions on the issues of the public interest is not of vital importance. *Onus probandi*, i.e. grounding one's opinion on the facts, may be established in the national ordinary law. The constitutional human right to dignity may be infringed both by spreading the news which bear no relation to reality or by infringing personal honour and dignity and acting in an unethical manner, without observing the professional ethics of journalists, failing to refer to the facts and arguments, expressing opinions which are offensive, humiliating personal honour and dignity, creating an opinion about a person lacking any fact-based and well-grounded evidence.

10. Following the case-law of the Lithuanian courts, it is necessary to state that protection of honour and dignity of public persons is hardly implemented and when balancing between the contradicting constitutional values in the proceedings where participate public persons the freedom of expression, as a rule, is considered to be a greater value. This thesis explores if such judicial precedents when only one balancing element of the contradictions between the freedom of speech and other constitutional values is used, but there is an unreasonable failure to evaluate other necessary *ad hoc* balancing elements are ungrounded in constitutional terms, if different constitutional values are sufficiently widely revealed. Disproportionate invasion of the honour and dignity and private life of public persons creates incentives for the increase in persons in the public life who are not demanding for their personal honour and dignity and protection of their private life. Creation of such incentives would allow concentration of persons who would render low requirements for honour and dignity set by themselves the common norm of life in the public space, solution of common issues. Such tendency would contradict the conception of constitutional harmony and civic society.

11. The list of public persons established in the Lithuanian ordinary law, the Law on Provision of Information to the Public, is too narrow and conforms neither to the case-law of the ECHR binding upon our courts nor the national jurisprudence of the cases dealing with the contradiction between the freedom of speech and other constitutional values in other countries. The fact that when deciding if there is set a too strict limit between public and private persons in the case of a person protecting his/her honour or dignity and demanding to deny

the news which bear no relation to reality may be regarded as the weak point in the case-law of the Lithuanian courts. The fact that in the jurisprudence of the Lithuanian courts public persons are not divided according to different degrees of publicity thereof may be also considered as a fault. Thus, different circumstances of the cases are disregarded and in the case of a contradiction between constitutional principles there is a failure to consider the nuances of balancing between principles concerning *ad hoc* establishment of more precise weights of different constitutional values.

12. Due to insufficient existence of legal consciousness it is recommended to establish the rule in the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania concerning the procedure for use of the methodology of resolution of balancing between the freedom of expression and other constitutional values and drawing up of a judicial procedural document explicitly requesting for balancing and proportionate analysis of the freedom of expression and other constitutional values. According to its structure, the established precise procedure for drawing up a decision on resolution of the cases regarding the balance between the freedom of speech and other constitutional values could be analogous to the procedure for drawing up a judgement of the ECHR revealing the elements of the proportionate analysis, i.e. necessity, suitability, proportionality, in different judgement.

13. The rule established in the Code of Administrative Offences (Article 214⁶ of the Code of Administrative Offences) in accordance with which an inspector of journalist ethics shall make a record of administrative offence for any offence of the President of the Republic of Lithuania is surplus, since the jurisprudence of the ECHR establishes that the honour and dignity of political rulers shall not be treated differently from other citizens. In the ECHR case *Colombani v. France* it was acknowledged that the rules of the country cannot have privileges restricting the freedom of expression of other persons. Such persons should defend their honour and dignity, protection of private life under general procedure.

14. Absolute depersonalisation of personal data in the judicial procedural documents is unreasonable in constitutional terms, on the level of the EU law, ordinary laws and is in conflict with the principle of publicity of the constitutional judicial proceedings, contradicts the public interest to know the surnames, names of the public persons violating the laws. Absolutisation of personal privacy in the judicial procedural documents contravenes the principle of the Constitution as a unanimous legal act and gives priority to the constitutional principle of protection of personal private life over the principle of publicity of judicial proceedings and principle of the right to gathering and dissemination of information. Depersonalisation of the surnames and names of the parties to the proceedings contra-

dicts the case-law of the ECHR concerning publication of own judgements by the court itself and the parties to the proceedings, and the jurisprudence of the cases heard in the court. Depersonalisation of the surnames and names of the parties to the proceedings implies exclusion of the economic, social, political, professional and cultural conditions of the case which determined one or another judgement of the judge from the proceedings.

15. The freedom of expression established in the Constitution of the Republic of Lithuania is not duly established in the ordinary law. The concept of opinion not precisely defined in Article 2 of the Law on Provision of Information to the Public allows expressing it without grounding it on the facts and arguments. Such regulation of the freedom of expression on the level of ordinary law allows shaping a false, ungrounded and undeserved opinion about a person, thus, infringing personal honour and dignity. The most recent jurisprudence of the ECHR allows the to establish the requirement for grounding an opinion on facts and arguments in their ordinary law. Appearance of such rule in the Law on Provision of Information to the Public of the Republic of Lithuania would imply a positive legal shift for the persons participating in the public space to correctly exercise the constitutional freedom of expression. The case-law of the courts of general jurisdiction of the Republic of Lithuania established in the ordinary law requires grounding opinions on facts, having adequate factual grounds for them. In 2009, the Supreme Court of the Republic of Lithuania changed its case-law in the cases of protection of the honour and dignity of public persons and created a precedent on the basis of which sorting out of news (facts and data) from opinions is not important when public persons defend their honour and dignity. As the public discuss on the matters of the public interest, how public officers and journalists should exercise the broad freedom of criticism about the actions of the authority even when the statements made may lack clear factual ground, the difference between factual and evaluative statements (news and opinion) becomes less and less important. Such judicial precedent in the cases of public persons emphasises the necessity for broad discussion on the matters of public interest in a democratic society. Such precedent obliges courts to reveal the wide-ranging content of public interest before balancing between the constitutional values in handling the cases of contradiction between the honour and dignity and the freedom of expression of public persons.

16. As the modern Internet technologies develop, the public opinion about a person may be moulded in a flash. Negative public opinion which infringes personal honour and dignity may be shaped both by disseminating knowledge and expressing opinions. As the courts restore the infringed personal right to honour and dignity, it is necessary to evaluate the size and quality of the audience to which

the information infringing the constitutional right was disseminated and seek to restore the infringed right within the adequate audience. The infringed personal right to honour and dignity restored in the courtroom or the mass media with small audience which was the first that disseminated the information humiliating personal honour and dignity cannot be considered as proper and restoring personal constitutional right. The ordinary law of the Republic of Lithuania lacks proper mechanism for restoration of the infringed personal constitutional right to dignity.

LIST OF PUBLICATIONS

1. Šindeikis, A. Constitutional problems of depersonalizing judicial procedural decisions (source language – Lithuanian: Teismų procesinių sprendimų nuasmeninimo konstitucingumo problemos) // Jurisprudence. 2009, 3(117): 41–58.
2. Šindeikis, A. Freedom of expression v. Honors and dignity: is the practice by Lithuanian courts constitutional (source language – Lithuanian: Žodžio laisvė v. Asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika) // Jurisprudence. 2010, 2(120):121–157.

REPORTS AT CONFERENCES

1. Šindeikis, A. Protection of privacy v. freedom of expression: balancing competing rights in ECHR, German and Lithuanian case-law. International Conference of Young Scholars. “Comparative aspects of recent legal research in eastern and central Europe. May 26, 2010, Mykolas Romeris university.

CURRICULUM VITAE

Education:

- 2008–2011 Doctoral studies in Constitutional law, Mykolas Romeris University, Vilnius
- 2004–2008 Master's in Law, Vilnius University, Vilnius
- 1983–1989 Master's in Physics, Vilnius University, Vilnius

Research interests:

Constitutional law, media law, freedom of expression, honor and dignity, private life, public interests, legal argumentation

Current status:

Publisher of political, economical, society and culture weekly „Veidas“

E-mail: Algimantas.Sindeikis@veidas.lt

ŽODŽIO LAISVĖ IR KITOS KONSTITUCINĖS VERTYBĖS: PUSIAUSVYROS NUSTATYMO PROBLEMOS

Santrauka

LR Konstitucijoje įtvirtintos svarbiausios demokratinės visuomenės vertybės. Žmogaus teisėms konstitucinių vertybių sistemoje tenka ypatinga vieta. LR Konstitucijos 25 str. įtvirtinta žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. LR Konstitucijos 25 str. kiekvienam žmogui suteikia galimybę laisvai formuoti savo nuomonę ir pažiūras bei laisvai jas skleisti. Tai būtina sąlyga demokratijai kurti ir saugoti.

Konstitucinė saviraiškos laisvė įgyvendinama ordinariniuose įstatymuose. LR Konstitucijos 25 str. įtvirtintas saviraiškos laisvės principas įgyvendintas LR Civiliniame kodekse, LR Visuomenės informavimo įstatyme bei kituose ordinariniuose įstatymuose. Saviraiškos laisvė, kaip ir kitos konstitucinės žmogaus teisės ir laisvės, nėra absoliuti. Naudojantis saviraiškos laisve susiduriama su tokiais reikalavimais, kurie būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų žmonių teises ir laisves, konstitucinę santvarką.

Ordinariniai (bendros kompetencijos ir specializuoti) teismai, sprenddami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo bylas, turi interpretuoti konstitucinių žmogaus teisių turinį. Priimdami sprendimus žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo bylose ordinariniai teismai turi remtis žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių konstitucine dimensija.

Naudojantis žodžio laisve¹⁰ šiuolaikiniame pasaulyje sukuriama pati įvairiausia informacija (žinios ir nuomonės) sklinda ir pasiekia didelę auditoriją akimirksniu. Modernios elektroninės žiniasklaidos gausa, jos specifika, susijusi su nemokamais ir lengvai prieinamais gausiais informacijos sklaidimo ir rinkimo būdais, iš teisės taip pat reikalauja naujų reguliavimo būdų, efektyvių garbės ir orumo gynimo, privataus gyvenimo apsaugos bei saviraiškos laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodų. Interneto amžius sukūrė beveik idealias sąlygas žmogaus saviraiškos laisvei. Ne tik laikraščiai, žurnalai, televizijos kanalai, bet ir neaprepiama interneto erdvė suteikė galimybę sužinoti ir paskleisti gausybę nuomonių, faktų interpretacijų, patiems piliečiams betarpiškai dalyvauti sklaidžiant ir komentuojant šias žinias. Šiandien akimirks-

¹⁰ Saviraiškos laisvės ir žodžio laisvės teisinės sąvokos šioje disertacijoje vartojamos kaip sinonimai, taip, kaip tai vartojama ir tarptautinėje praktikoje; (saviraiškos laisvė, angl. freedom of speech, vok. Redefreiheit, pranc., la liberté d'expression).

niu galima apsiukeisti nuomonėmis ir žiniomis su šimtatūkstantine auditorija. XXI a. pirmojo dešimtmečio visuomenės interneto vartojimo tendencijos rodo, kad profesionalioji žiniasklaida ir žurnalistika savo pozicijas pamažu užleidžia Web 2.0 interneto erai, pasaulio interneto tinklą pavertusiai 1,6 mlrd. interneto vartotojų ištisą parą trunkančių debatų erdve.

Demokratinės vertybes išpažįstančiose visuomenėse naudojimas konstitucine saviraiškos laisve (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 str.) yra svarbiausias veiksnys, formuojantis piliečių politinę valią. Plati, įvairiapusė visuomeninė diskusija visais viešojo intereso klausimais įmanoma tik esant tinkamai informacijos laisvei. Netiesioginėje demokratijoje būtinas stiprus informacijos skleidėjas, veikiantis tarp piliečių ir parlamento, galintis sukurti diskusijos ir abipusio poveikio lauką. Diskusijos prasmė, kokybė, visapusiškumas visais viešojo intereso klausimais yra svarbus veiksnys, lemiantis teisingus piliečių ir politikų pasirinkimus. Žodžio laisvės, informacijos ribojimas ar draudimas jos laisvai ieškoti ir ją gauti bei skleisti yra žmogaus, kaip laisvos ir autonomiškos būtybės, pavergimas.

Šiuolaikinės demokratijos kasdienybėje politinėms partijoms komunikuoti su piliečiais pirmiausia talkina laisva žiniasklaida¹¹. „Sarginio šuns“ (Europos Žmogaus Teisių Teismo, toliau – EŽTT, terminas; angl. *watchdog*) vaidmuo yra pagrindinis atskleidžiant aplinkybes, kurioms esant politikai ar kiti viešieji asmenys priima vienokius ar kitokius politinius ir administracinius sprendimus, leidžia identifikuoti šių sprendimų motyvus ir priėmimo aplinkybes. Jokios, net ir pačios demokratiškiausios, valstybės piliečiai nėra patenkinti žiniasklaidos kokybe. Apie tai liudija tiek bendras intelektualinis diskursas, tiek teisinių žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių konfliktų skaičius tarptautiniuose ir nacionaliniuose teismuose. Ir tai nėra tik nepasitenkinimas žiniasklaidos kokybe – tai nepasitenkinimas demokratijos kokybe. Klausimas „*Quo vadis* – spauda“ implikuoja klausimą „*Quo vadis* – demokratija“, nes spauda ir demokratiją yra susiję kaip Siamo dvyniai¹². Todėl ypač svarbu, kokia teisinė kultūros vaga bus kreipiami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių konfliktai ateityje. „Demokratinės visuomenės“ sąvoka gali būti aiškinama kaip reiškianti visuomenę, kuriai būdingi demokratinės visuomenės bruožai: „pluralizmas, tolerancija ir liberalumas – skiriamieji demokratinės visuomenės požymiai“¹³.

Lietuvos žiniasklaidos priemonės ir saviraiškos laisve aktyviai besinaudojantys asmenys tampa vis labiau priklausomi nuo teisminės valdžios. Veikdami

¹¹ Feckner, F. *Medienrecht*. 10 Auflage. Mohr Siebeck Tübingen verlag, 2009, p. 9.

¹² Quo vadis – Presse? Die Zukunft der Presse im digitalen Zeitalter. Von Professor Dr. Jürgen Becker. Zeitschrift für Urheber und Medienrecht 2010 I. Einführung zum Symposium des Instituts für Urheber- und Medienrecht im Rahmen der Medientage München 2009 am 30. Oktober 2009. 54. Jahrgang Heft 1/2010.

¹³ EŽTT 2004-06-29 byla *Leyla Sabın v. Turkey* (GC), bylos Nr. 44774/98, paragr. 108.

LR Konstitucijos ir ordinarinių įstatymų nustatytoje institucinėje sistemoje kartu su Seimu, Vyriausybe, Konstituciniu Teismu, EŽTT, Žurnalistų etikos inspektoriumi, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija, Lietuvos bendrosios kompetencijos teismai tampa vis svarbesni formuojant saviraiškos laisvės įgyvendinimo bei asmens garbės ir orumo, privataus gyvenimo kolizijų sprendimų jurisprudenciją. Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje įgyvendinus precedentinius teismų veiklos principus¹⁴ Lietuvos teismų praktika tampa lygiaverčiu ordinarinei teisei teisės šaltiniu. Įstatymų leidėjo leidžiamus įstatymus *ad hoc* tenka interpretuoti ir taikyti teismuose. Įsigalioję Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Apeliacinio teismo, apygardos ir apylinkių teismų sprendimai tampa dokumentu, kuriuo tenka vadovautis modeliuojant savo tolesnę veikimo viešojoje erdvėje kultūrą visiems viešojo diskurso dalyviams – piliečiams, politikams, žurnalistams.

Tyrimo objekto problema. Disertacijos tikslas – identifikuoti saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo, privataus gyvenimo pusiausvyros nustatymo testus Lietuvos teismų praktikoje ir įvertinti, ar Lietuvos teismų praktika atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją, Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos (toliau EŽTPL) Konvenciją bei EŽTT praktiką. Disertacijoje siekiama įvertinti, ar Lietuvos ordinarinių teismų žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo jurisprudencija atitinka ilgesnį istorinį laikotarpį demokratijos sąlygomis veikiančių valstybių konstituciškai plačią ir gilią žodžio laisvės konstitucinių ir ordinarinių teismų jurisprudenciją. Disertacijoje analizuojama, ar Lietuvos bendrosios kompetencijos ir specializuoti teismai tinkamai nustato lygiaverčių konstitucinių vertybių – saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo ar privataus gyvenimo apsaugos kolizijų pusiausvyrą. Nustatomi Lietuvos teismų minėtų kolizijų sprendimo testai, vertinama, ar Lietuvos teismai, spręsdami saviraiškos laisvės bei garbės ir orumo ar privataus gyvenimo kolizijas, tinkamai apriboja savo diskreciją ir plačiai atskleidę susidūrusių konstitucinių ir konvencinių vertybių konfliktus *ad hoc* tinkamai jas balansuoja prieš priimdami teismo sprendimą.

¹⁴ LR KT 2006-01-16 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaurinio rajono apylinkės teismo prašymų iširti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 7-254.

Šioje disertacijoje, naudojantis pastarųjų kelerių metų Vakarų teisės mokslininkų (Robert Alexy, Aharon Barak, Carlos Bernal Pulido, Kai Möller, T. Alexander Aleinikoff) pripažinta ir išplėtotą konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika, sukurta žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodika. Ši metodika susideda iš trijų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo testų visumos:

1. Konstitucinių principų Balansavimo taisyklės.
2. Konstitucinių principų Sviurių formulės ir jos balansavimo elementų.
3. Argumentavimo pareigos atskleidžiant konstitucinių principų balansavimo elementų turinį triadinėje (stiprus, vidutinis, silpnas) skalėje *ad hoc*.

Kuriant tokią metodiką žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyrai nustatyti, buvo būtina atskleisti konstitucinių principų sviurių formulės balansavimo elementus bei jų turinį triadinėje skalėje. Specifinių, žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo testui – proporcingumui *stricto sensu* būtinas gilus konstitucinis balansavimo elementų atskleidimas. Be jo neįmanomas konstitucinių principų balansavimas vienas kito atžvilgiu *ad hoc* byloje.

Pagrindinė disertacijos hipotezė – remiantis šiuolaikine proporcingumo analizės teorija galima sukurti ne subsumpcijos, o konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika grindžiamą apibendrintą žodžio laisvės (saugomos LR Konstitucijos 25 straipsnio – saviraiškos laisvės) ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodiką bei pateikti praktinius šios metodikos taikymo teismų praktikoje aspektus, atskleidžiančius pačius bendriausius šių kolizijų sprendimų universalius teisinius precedentes (grindžiamus Lietuvos teismus saistančia EŽTT praktika bei precedentine JAV ir kontinentinės Europos teismų praktika), kurie gali būti tiek metodologinis, tiek praktinis įrankis sprendžiant minėtas kolizijas. Ši metodika yra pakankamai išbaigta ir gali būti taikoma teismų praktikoje sprendžiant konkrečias žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo problemas. Šioje disertacijoje po bendrosios saviraiškos laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijos sprendimo metodologijos pateikimo yra nagrinėjama LR Konstitucinio Teismo jurisprudencija. Ši analizė padeda laikantis LR Konstitucinio Teismo jurisprudencijos atskleisti žodžio laisvės konstitucinio principo Sviurių formulės balansavimo elementų turinį. Taip pat nagrinėjamos ir reikšmingos šio darbo temai EŽTT bei kitų šalių konstitucinių ir ordinarinių teismų bylos.

Lietuvos teismų bylos analizuojamos disertacijoje sukurto LR Konstitucijos ir EŽTPL Konvencijos principų pusiausvyros nustatymo – balansavimo ir proporcingumo analizės aspektais. Disertacijoje bandoma atsakyti, ar Lietuvos teismai „balansuoja“ ir „sveria“, ieško viešojo intereso ir žodžio laisvės plataus visuomeninio turinio, *ad hoc* sviurio šios dienos Lietuvos politiniame, ekonominiame ar socialiniame gyvenime. Disertacijos autorius bando atsakyti į klausimą,

ar sprendžiant žmogaus teisių bylas galima matematizuoti dalį teisinio argumentavimo proceso. Ar teisėjo argumentavimo matematizavimas, jo argumentų atskleidimo matematinis struktūrizavimas padeda skaidriau ir įtikinamiau išspręsti konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo problemas. Šio darbo išvados leidžia teigti, kad yra nemažai atvejų, kai ordinariniai teismai lieka tik teisinio pozityvizmo rėmuose ir savo sprendime nepateikia jokio išsamesnio konstitucinių principų „svėrimo“ ar „balansavimo“. To nedarydamas teismas tikrąjį teisingumą palieka už savo sprendimo ribų ir daro jo turinį sunkiai suvokiamą ar net apskritai nesuvokiamą ne tik visuomenei, bet ir kitų grandžių teismams, kurie po 2006 m. KT nutarimo dėl teismų precedentų turėtų ieškoti precedentų aukštesnių instancijų Lietuvos teismų jurisprudencijoje. Tokie teismų sprendimai dažniausiai priimami remiantis intuityviu teisingumo suvokimu ar taikant pozityvistinių teisės normų subsumpciją *ad hoc* bylai.

Disertacijos struktūra. Pirmame disertacijos skyriuje (Konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo teoriniai aspektai) atskleidžiamos ir analizuojamos bendrosios konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodologijos. Bendroji konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodologija 2004–2010 metais buvo vystoma Vokietijoje, daugiausia prof. Robert Alexy ir jo kolegų kitose pasaulio valstybėse (Aharon Barak, Carlos Bernal Pulido, Kai Möller, T. Alexander Aleinikoff) pastangomis analizuojant ir apibendrinant Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo (toliau VFKT) bei kitų konstitucinių ar ordinarinių teismų praktiką, ją sintetinant ir struktūrizuojant į universalią konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodiką. Ypač didelis indėlis į bendrosios proporcingumo analizės metodikos vystymą pastarąjį dešimtmetį buvo padarytas ir buvusio Izraelio Aukščiausiojo Teismo pirmininko prof. A. Barako pastangomis.

Pirmame skyriuje analizuojama bendra balansavimo ir proporcingumo analizės metodo genezė, jo metodologiniai ypatumai ir taikymas skirtingose šalyse ir įvairiuose tarptautiniuose teismuose. Pirmojo disertacijos skyriaus pabaigoje pateikta suvestinė balansavimo ir proporcingumo analizės metodika parodo, kaip ši metodika gali būti taikoma tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu sprendžiant konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo problemas.

Antrame disertacijos skyriuje apibendrinama žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo problematika EŽTT, JAV, Vokietijos bei kitų nacionalinių valstybių konstitucinių ir ordinarinių teismų jurisprudencijoje. Šiame disertacijos skyriuje atskleidžiami ir analizuojami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų sprendimui finalinėje proporcingumo analizės proporcingumo *stricto sensu* stadijoje naudojami balansavimo elementai. Kaip balansavimo elementai apibrėžiamos tokios teisinės sąvokos – viešasis interesas,

visuomenės nuomonės formavimas, viešieji asmenys, formuluojama nuomonės ir fakto atskyrimo problema, determinuojamos konstitucinės saviraiškos formos ir saviraiškos turinio kokybės teisiniai aspektai. Antrame skyriuje analizuojama, koku laipsniu konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo – balansavimo ir proporcingumo analizės metodika taikoma EŽTT, VFKT ir JAV Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Atskleidžiama, kaip remiantis *stare decisis* doktrina yra sprendžiamos konkrečios žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų problemos. Visos šių kolizijų bylos skirstomos į tam tikrą apibendrintą klasifikaciją.

Trečiame disertacijos skyriuje pateikiama apibendrinta konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo – balansavimo ir proporcingumo analizės metodika ir atskleidžiami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų balansavimo Svorijų formulės balansavimo elementai bei jų teisinis turinys. Balansavimo elementai atskleidžiami analizuojant EŽTT, JAV, kontinentinės Europos teismų praktiką žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylose. Jų turinys pateikiamas triadinėje skalėje (stiprus, vidutinis, silpnas) atskleidžiant šių balansavimo elementų įtaką abstrakčiam konstitucinio žodžio laisvės principui, nustatant jo konkretų *ad hoc* svorį analizuojamoje byloje.

Ketvirtame disertacijos skyriuje pateikiama apibendrinta žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių balansavimo ir proporcingumo analizės metodika sudarant analizuojamų konstitucinių principų Svorijų formulę ir nustatant joje žodžio laisvės bei kitų konstitucinių vertybių kolizijų balansavimo elementų vietą.

Penktame disertacijos skyriuje aptariama žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijos sprendimui aktuali teismo precedento sąvoka, susijusi tiek su balansavimo elementų atskleidimu, tiek su teisėjo diskrecijos ribojimo būtinumu bei teismo procesinių dokumentų nuasmeninimo problema, reikšmingai apsunkinančia konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės procedūrą, pateikiamos konkrečios bylų nuasmeninimo kliūtys konstitucinių principų balansavimui *ad hoc* bei galimi šios problemos sprendimo būdai.

Šeštame disertacijos skyriuje analizuojama LR Konstitucinio bei ordinarinių teismų žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų kolizijų jurisprudencija. Aptariama per 17 metų LR Konstitucinio Teismo sukurta žodžio laisvės doktrina. LR Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje identifikuojami balansavimo ir proporcingumo analizės metodo ypatumai. Šiame skyriuje taip pat analizuojama kaip Lietuvos ordinarinių teismų praktikoje tiesiogiai taikant LR Konstituciją bei ordinariniuose įstatymuose įgyvendintas jos normas sprendžiamos žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylos. Remiantis disertacijos pirmame skyriuje pateikta balansavimo ir proporcingumo analizės metodika ir antrojo skyriaus *stare decisis* doktrinos precedentais parodoma, kaip analogiškos bylos sprendžiamos (kokia apimtimi ši balansavimo ir proporcingumo analizės metodologija taikoma) Lietuvos ordinarinių teismų jurisprudencijoje. Apibendrinama EŽTT

bei kitų valstybių nacionalinių teismų suvestinė balansavimo ir proporcingumo analizės metodika siekiant nustatyti, kaip konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika yra naudojama Lietuvos ordinarinių teismų praktikoje.

Šiame disertacijos skyriuje analizuojant Lietuvos ordinarinių teismų praktiką pateikiami galimi alternatyvūs žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų kolizijų sprendimai vadovaujantis šioje disertacijoje atskleistais proporcingumo analizės *stricto sensu* balansavimo elementais ir apibendrinta konstitucinių principų Svorių formule (išvesta prof. R. Alexy). Žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo metodika, šių konkuruojančių konstitucinių principų Svorių formulė formuluojama kaip pagrindinė šios disertacijos išvada. Pateikiami konstitucinių principų Svorių formulei sudaryti būtini balansavimo elementai triadinėje (arba aukštesnio laipsniškumo) skalėje bei atskleidžiamas jų konstitucinis turinys.

Paskutiniame disertacijos skyriuje pateikiamos disertacijos išvados ir pasiūlymai.

Tyrimo metodologija. Disertacijoje naudojama keletas teisės moksle pripažintų tyrimo metodų.

Pirmiausia taikoma konstitucinių principų sisteminė loginė analizė atskleidžiant šių principų pusiausvyros nustatymo problemas. Šis metodas naudojamas siekiant atskleisti žodžio laisvės konstitucinį turinį. Jis padėjo atskleisti žodžio laisvės konstitucinio principo santykį su kitais konstituciniais principais bei susieti žodžio laisvės tarptautinę ir nacionalinę mokslinę jurisprudenciją su nacionalinių konstitucinių ir ordinarinių teismų jurisprudencija.

Bylų bei dokumentų analizės metodas naudojamas gilinantį žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo problematiką įvairiose pasaulio valstybėse įvairių teisės mokslininkų darbuose.

Teleologinis, lingvistinis ir istorinis tyrimo metodai taikomi siekiant nustatyti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo konstitucinius tikslus.

Pateikiant konkrečias žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo bylas, nagrinėtas konstituciniuose ir ordinariniuose teismuose, taikomas aprašomasis bei hipotetinis modeliavimo-programavimo metodas, kuriuo remiantis žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų turinys *ad hoc* yra išskleidžiamas į triadinę skalę ir bandoma atlikti kokybinę ir kiekybinę konstitucinių principų svėrimo procedūrą ją matematizuojant – suteikiant jai konkrečias matematinės reikšmės aritmetinio skaičiavimo metodu.

Šioje disertacijoje naudotas ir sociologinis metodas, atskleidžiant konstitucinių principų Svorių formulės balansavimo elementų turinį – ypač jo triadišku-

mą konkrečioje socialinėje realybėje, nulemtose konkrečių socialinio išsivystymo nacionalinių ir istorinių aspektų. Aprašomasis tyrimo metodas naudojamas pateikiant konkrečias konstitucinių ir ordinarinių teismų bylas, šių bylų faktus, kurie yra būtini išsamiai ir sistemiškai analizuoti disertacijoje pateikiamos balansavimo ir proporcingumo analizės metodikos taikymą bylose *ad hoc*.

Disertacijoje pagrindžiama, kad moderni balansavimo ir proporcingumo analizės metodika gali būti naudojama sprendžiant žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų kolizijos problemas *ad hoc*. Atskleidžiamas balansavimo ir proporcingumo analizės metodikos trijų elementų (Balansavimo taisyklės, konstitucinių principų Svorio formulės ir teisėjo argumentavimo pareigos) konkretus turinys žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų kolizijų bylose.

Disertacijos tikslas ir uždaviniai. Disertacijos tikslas yra sukurti metodiką, kuria remiantis būtų galima spręsti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo bylas, naudojantis Vakarų teisės mokslininkų sukurta konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika, kuri pastarąjį dešimtmetį yra vis plačiau ir dažniau taikoma sprendžiant konstitucinių principų kolizijas. Bendroji teisinio argumentavimo teorija šioje disertacijoje bus analizuojama tik tuo aspektu, kiek tai būtina jos esmei bei trūkumams, sprendžiant žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijas, atskleisti. Proporcingumo analizės ir balansavimo (arba proporcingumo principo *stricto sensu*) taikymo ypatumai EŽTT ir Lietuvos teismų praktikoje sudarys praktinę tiriamąją šios disertacijos dalį.

Pirmosios disertacijos dalies (disertacijos I skyrius) tikslas yra pateikti apibendrintą bendrąją konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės mokslinę ir teismų jurisprudencinę doktriną, kuri antroje disertacijos dalyje (disertacijos kiti skyriai) yra pritaikoma žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų sprendimo atvejams, analizuojant ir lyginant EŽTT, kitų valstybių konstitucinių ir ordinarinių bei Lietuvos teismų praktiką, atskleidžiant šios metodikos naudojimą tarptautinėje ir Lietuvos nacionalinėje jurisprudencijoje. Ypač daug dėmesio skiriama teismo diskrecijos apimties bei argumentų racionalumo analizei.

Darbo temos aktualumas. „Čia aptariamos problemos išsprendimas turėtų didelę teorinę ir praktinę reikšmę, nes minėti klausimai bent jau iš dalies yra susiję ir su svarbia jurisprudencijos mokslinės brandos įvertinimo problema. Be to, gauti rezultatai būtų labai reikšmingi ir pagrindžiant teismų sprendimų, priimamų socialinių konfliktų sureguliuavimo bylose, legitimumą. Mat, jei teismų priimami sprendimai remiasi vertinimais, o pastarųjų nėra įmanoma racionaliai pagrįsti, tai bent jau daugeliu atveju – kilusių ginčų išsprendimo pagrindu tokiose bylose tampa tam tikros profesinės grupės realiai esami norminiai įsitikinimai

ar apsisprendimai, kurių nėra įmanoma kaip nors kitaip ar labiau legitimuoti.”¹⁵ Toks R. Alexy tvirtinimas apnuogina didžiulę teisinę problemą – teismo sprendimas, nepagrįstas racionali argumentavimu, jame neatskleidžiant argumentavimo struktūros ir motyvų turinio, nėra legitimus turiningąja teisės prasme. Jis, savaime suprantama, yra legitimus institucine prasme, bet toks teisingumas nėra kokybiškas. Prof. A. Barakas tvirtina, kad jei nėra pasitikėjimo, tai nėra ir teisingumo¹⁶. Prof. E. Jarašiūno nuomone, teisingumo, kuriuo nėra pasitikima, vykdytas neduoda didelės naudos¹⁷.

Konstitucinių principų teisinė problematika analizuota visoje eilėje Lietuvos teisininkų (prof. E. Kūrio, prof. E. Jarašiūno, prof. J. Žilio, prof. V. Sinkevičiaus, prof. G. Mesonio, prof. E. Šileikio ir kt.) mokslinių darbų atskleidžiant konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo problemas. Įvairūs konstitucinių principų aspektai aptarti dviejose daktaro disertacijose – dr. K. Jankausko „Teisės principų samprata ir jų įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“ ir dr. L. Beliūnienės „Žmogaus teisių kaip konstitucinių vertybių apsauga Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje“. Šioje disertacijoje taip pat nagrinėjami ir doc. dr. Liudvikos Meškauskaitės darbai žodžio laisvės gynimo srityje (monografija „Žiniasklaidos teisė“) bei dr. Editos Žiobienės daktaro disertacija „Informacijos apie privatų asmens gyvenimą apsauga“.

Šioje disertacijoje pateikiama konkreti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų pusiausvyros nustatymo – balansavimo ir proporcingumo analizės metodika, kuri gali būti naudojama teismų praktikoje.

¹⁵ Alexy R. *Teisinio argumentavimo teorija. Mokymas apie racionali diskursą arba teisinio pagrindimo teorija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 25.

¹⁶ Barak, A. Teisėjo vaidmuo demokratinėje valstybėje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2006, 1:297–297.

¹⁷ Savaitraštis „Veidas“. 2010. Nr. 32. Savaitės interviu.

Disertacijos tyrimo rezultatų pristatymas

Konstitucinių principų balansavimas ir proporcingumo analizė yra vienas pagrindinių modernių konstitucinių teisių interpretavimo būdų. R. Alexy, A. Barako ir kitų teisės mokslininkų sukurta bei plėtojama moderni konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika yra pakankamai išbaigta, kad galėtų būti naudojama kaip racionalus teisinio argumentavimo įrankis sprendžiant konstitucinių principų kolizijos bylas teismuose. Šioje konstitucinių principų interpretavimo teorijoje remiamasi prielaida, kad visos konstitucinės normos yra skirstomos į principus ir taisykles. Konstitucinės normos – taisyklės yra taikomos tiesiogiai subsumpcijos būdu, o konstituciniai principai yra tai, kas teisėje maksimalia apimtimi nėra realizuojama, o turi būti optimizuojami kitų konstitucinių principų atžvilgiu. Taigi, konstitucinės normos yra taikomos dviem skirtingais būdais. Normos – taisyklės yra taikomos subsumpcijos būdu, o normos – konstituciniai principai taikomi balansavimo ir proporcingumo analizės būdu.

Balansavimo ir proporcingumo analizės metodika yra grindžiama diskursinio konstitucionalizmo idėja, kuri remiasi trimis tezėmis. Pirma, konstitucinių principų balansavimo taisyklė: kuo didesnė įsikišimo apimtis į vieną konstitucinį principą, tuo turi būti didesnis poreikis apsaugoti kitą konstitucinį principą. Antra, balansavimas yra grindžiamas racionaliais argumentais, kurie eksplicitiškai gali būti išreiškiami konstitucinių principų Svorių formule. Trečia, Konstitucijos interpretavimas racionalių argumentavimu yra teisėjų demokratinio legitimumo sąlyga, kuri įgyvendinama tik tada, jei teisėjas pateikia savo racionalų susidūrusių kolizijoje konstitucinių principų argumentavimą ir jų tarpusavio darninimo argumentus.

R. Alexy pateikta konstitucinių principų Svorių formulė:

$$WP_{i,jC} = \frac{IPiC * WPiA * RPiC}{SPjC * WPjA * RPjC}$$

nepaisant jos taikymo ribų ir visos modernios balansavimo ir proporcingumo analizės metodikos racionalumo kritikos, didele apimtimi sprendžia konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės *ad hoc* racionalumo problemas.

Šioje formulėje $WP_{i,jC}$ – konkretus kolizijoje susidūrusių konstitucinių principų svoris vienas kito atžvilgiu. $IPiC$ – konkretus įsikišimo į vieną konstitucinį principą mastas, $SPjC$ – konkretus konkuruojančio konstitucinio principo nepatenkinimo mastas, $WPiA$ – konstitucinio principo P_i – abstraktusis svoris, $WPjA$ konkuruojančio principo P_j – abstraktusis svoris, $RPiC$ – konstitucinio

svorio Pi – svorio nustatymo konkrečioji paklaida, RPjC – konkuruojančio konstitucinio principo Pj – svorio nustatymo paklaida.

Šios disertacijos autorius kelia uždavinį pritaikyti modernią balansavimo ir proporcingumo analizės metodiką konkrečioms žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijoms spręsti. Disertacijoje sudaryta konkreti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijos balansavimo ir proporcingumo analizės formulė, kurioje žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų balanso Svorių formulė:

$$W\check{z}l, kv = \frac{A * V\check{I} * PD * \check{Z}EKL * F * N * \check{Z}K * AD * AK * VP * \check{Z}L\check{I}}{AGO * PG * VP * VTGM * \check{S}V}$$

Čia Wžl, kv – žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų svorių santykis.

Šios žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų Svorių formulės skaitiklyje – konstitucinio žodžio laisvės konkretaus konstitucinio svorio balansavimo elementai.

Apibendrintos žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių Svorių formulės užrašymui nustatyti disertacijoje atskleisti žodžio laisvės konstitucinio principo turinio balansavimo elementai.

Taigi, žemiau pateikiami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų – vertybių balansavimo elementai ir jų Svorių formulės kiekybinei išraiškai svarbus ir teisiškai reikšmingas triadiškumas (trijų konstitucinio principo balansavimo elementų masto *ad hoc* nustatymas):

1. Žodžio laisvės (saviraiškos laisvės), elementai triadinėje skalėje:
 - 1.1. VA – viešasis asmuo (absolūtus arba *par excellence*, sąlyginis arba reliatyvus, trumpalaikis viešasis asmuo)
 - 1.2. VI – viešasis interesas (aukštas, vidutinis, silpnas)
 - 1.3. PD – politiniai debatai (akivaizdūs, galima vidutiniškai priskirti, priskyrimas silpnas ir netiesioginis)
 - 1.4. ŽEKL – žurnalistų etikos kodekso laikymasis (visiškai laikomasi, reikšminga dalimi laikomasi, silpnai laikomasi arba nesilaikoma)
 - 1.5. F – faktas, paskleista žinia (akivaizdi – visiškai įrodyta, neįrodyta, labai abejotina)
 - 1.6. N – nuomonė (pagrįsta faktais, galima pagrįstai susidaryti iš bylos aplinkybių, nepagrįsta jokiais įrodymais)
 - 1.7. ŽK – žurnalisto kalba arba išraiškos forma (etiška, vidutiniškai etiška, neetiška)

- 1.8. AD – auditorijos dydis (didelė, vidutinė, maža)
 - 1.9. AK – auditorijos kokybė (išsilavinusi, vidutinė, masinė)
 - 1.10. VP – valstybės paslapties klausimas (stiprus viešasis interesas žinoti, vidutinis, silpnas arba visiškai nepagrįstas viešasis interesas žinoti)
 - I.11.ŽLĮ – žodžio laisvės įžeidimas (stipriai įžeidi, vidutiniškai įžeidi, silpnai įžeidi). (Šio balansavimo elemento unikalumas tas, kad jei informacija pripažįstama neįžeidžia, tai byla šiuo pagrindu nutraukiama arba pripažįstama, kad nėra pagrindo įsikišti į saviraiškos laisvę¹⁸).
2. Galimos kitos dažnai su žodžio laisvės konstituciniu principu konkuruojančios konstitucinės vertybės:
- 2.1. AGO – asmens garbės ir orumo pažeidimas (didelis, vidutinis, mažas)
 - 2.2. PG – privataus gyvenimo pažeidimas (didelis, vidutinis, mažas)
 - 2.3. VP – valstybės paslapties atskleidimas (paslaptis svarbi, vidutiniškai svarbi, mažai svarbi)
 - 2.4. VTGM – viešosios tvarkos ir geros moralės pažeidimas (smarkiai pažeista, vidutiniškai pažeista, silpnai pažeista)
 - 2.5. ŠV – šventvagystė (angl. *blosphemia*) – religinių jausmų pažeidimas (didelė, vidutinė, maža).

Aukščiau paminėti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių principų Sviurių formulės balansavimo elementai atskleisti remiantis EŽTT jurisprudencija, LR Konstitucinio Teismo jurisprudencija bei JAV ir kontinentinės Europos žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylų jurisprudencija.

¹⁸ Panevėžio apygardos teismo nutartis 2011 m. sausio 11 d. civilinėje byloje, bylos Nr. 2A-19-278/2001.

Disertacijos išvados

1. Žodžio laisvė konstitucinių žmogaus teisių sistemoje užima ypatingą vietą. Jos visavertis realizavimas nulemia visos eilės kitų konstitucinių žmogaus teisių įgyvendinimo ir demokratinės visuomenės egzistavimo bei tobulėjimo galimybes. Žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymas yra ypatingos svarbos uždavinys, kurį sprendžiant būtina racionaliai atskleisti konstituciškai proporcingą žodžio laisvės ribojimą bei argumentuotai nustatyti konstituciškai pagrįstas žodžio laisvės ribojimo ribas *ad hoc*.

2. Konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika suteikia teisėjams racionalių teisinio argumentavimo įrankius, kuriais naudojantis galima spręsti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo bylas, skaidriai apribojant savo diskreciją, ir suprantamai tiek bylos dalyviams, tiek visuomenei atskleisti savo sprendimo argumentus ir motyvus. Tarptautiniai ir nacionaliniai teismai vis dažniau žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo problemas sprendžia naudodamiesi balansavimo ir proporcingumo analizės metodika.

3. Konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika remiasi trimis subtestais:

I. Balansavimo taisykle;

II. Konstitucinių principų Svorių formule;

III. Teismo argumentavimo pareiga atskleisti konstitucinių principų turinio balansavimo elementus triadinėje (ar aukštesnio laipsnio) skalėje.

3.1. Konstitucinių principų Svorių formulės abstraktieji konstitucinių svoriai *ad hoc* nustatomi atskleidžiant jų konkretų konstitucinį vertybinį svorį. Konkretus konstitucinių principų svoris atskleidžiamas pasinaudojant balansavimo elementų, į kuriuos privalo atsižvelgti teismas, rinkiniu.

3.2. Norint racionaliai ir korektiškai atlikti konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo pilną procedūrą reikia atskleisti balansavimo elementų teisinį turinį triadinėje (ar aukštesnio laipsnio) skalėje (stiprus, vidutinis, silpnas). Konstitucinių principų balansavimo procedūra negalima be keliapakopio konstitucinio principo teisinio turinio ir įsikišimo į jį ar jo įgyvendinimo laipsnio atskleidimo *ad hoc*.

3.3. Moderni balansavimo ir proporcingumo analizės metodika leidžia atlikti susidūrusių konstitucinių principų tiek kokybinę, tiek kiekybinę analizę ir nustatyti konstitucinių principų hierarchiją *ad hoc*.

4. Lietuvoje yra susiformavusios tokios visuomenės nepasitikėjimo teismais sąlygos (analogiškos kaip ir JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimo „New Deal“ byloje ir prezidento F. D. Roosevelto politinių pareiškimų), kurios reikalauja naujos, neformalios, skaidrios ir racionalios teismų argumentų pateikimo metodikos (kaip viena tokių teorijų gali būti taikoma balansavimo proporcingumo analizės metodika), siekiant išvengti tolesnio nepasitikėjimo teismais didėjimo. Tiek tinkamai neapribota teisėjo diskrecija, tiek subsumcinė pozityvistinių teisės normų taikymo metodologija trukdo teismų sprendimų skaidrumui ir yra rimta kliūtis jų suvokimui bei pasitikėjimo teismais didėjimui.

5. Sprenddami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijos bylas teismai privalo atskleisti *ad hoc* susidūrusių konstitucinių vertybių balansavimo elementus (asmens viešumo laipsnis, viešojo intereso egzistavimo laipsnis, žurnalistų etikos kodekso laikymasis, naudojimosi žodžio laisve sąžiningumas, nuomonės ir fakto atskyrimas, auditorijos kokybiniai ir kiekybiniai parametrai ir kt.). Balansavimo elementų skaičius turi būti atskleidžiamas maksimalia konkrečiai situacijai būtina apimtimi. Svarbių *ad hoc* balansavimo elementų neatskleidimas ir jų nevertinimas keliapakopėje skalėje gali būti laikomas ydinga teismine praktika, kai teisėjas ar teismas naudojasi jam Konstitucijos nesuteikta neproporcinga diskrecija. Visų būtinų *ad hoc* byloje balansavimo elementų atskleidimas leidžia išskaidrinti ir padaryti suprantamą ir tinkamai argumentuotą teismo sprendimą bei sudaryti sąlygas laikytis LR Konstitucinio Teismo suformuotos precedento doktrinos. Balansavimo elementai, jų svoris bei turinys gali varijuoti skirtingose teisinėse sistemose ir kultūrose. EŽTT jurisprudencijoje indentifikuoti bendraeuropiniai žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių balansavimo elementai turi būti taikomi Lietuvos teismų praktikoje. EŽTT praktika saisto Lietuvos teismų sprendimus. Jų ignoravimas prieštarauja LR Konstitucijai.

6. Sprendžiant žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylas gali būti sudaromas tiek bendrasis testas su pilna *ad hoc* būtinų balansavimo elementų sudėtimi, tiek mikrotestai, kai sveriamos tik dvi susidūrusios konkrečios konstitucinės vertybės – konstituciniai principai. Konstitucinių principų Svorių formulė – tai pilnas konstitucinių principų balansavimo elementų rinkinys, kuris padeda atskleisti visus susidūrusius konstitucinius principus, teisėjo motyvus ir pateikti išsamų savo sprendimo argumentavimą. Balansavimo mikrotestai tinka spręsti paprastoms byloms, kuriose susidūrusių konstitucinių principų tarpusavio balansas yra nesunkiai nustatomas.

7. Lietuvos bendrosios praktikos teismų praktikoje žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylos retai sprendžiamos kaip konstitucinių žmogaus teisių kolizijos ar žmogaus teisių ir viešojo intereso kolizijos bylos. Teismai,

tokiose bylose taikydami ordinarinės teisės normas, vengia iki galo atskleisti visas *ad hoc* susidūrusias konstitucines vertybes, neatlieka būtino tokių bylų tipų konstitucinių vertybių balansavimo elementų atskleidimo ir jų proporcingumo analizės. Tokios Lietuvos teismų praktikos susiformavimą iš dalies galima paaiškinti neegzistuojančia individualaus skundo LR Konstituciniam Teismui galimybe. Nesant aukščiausioje teisminio nagrinėjimo instancijoje žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo konstitucinės jurisprudencijos bendrieji teismai neturi tinkamos ir racionalios tokių bylų sprendimo nacionalinės metodikos. LR ordinarinius teismus saistanti EŽTT žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių jurisprudencija visa apimtimi pasiekia tik Lietuvos bendrosios praktikos teismų kasacinę instanciją.

8. Vakarų teisės mokslininkų (R. Alexy, A. Barak, C. B. Pulido ir k.t.) sukurta racionali balansavimo ir proporcingumo analizės metodika išplėta ir pagrįsta remiantis gausia VFKT, Izraelio Aukščiausiojo Teismo ir kitų nacionalinių konstitucinių ir bendrosios praktikos teismų jurisprudencija. Konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika iš esmės yra artima EŽTPL Konvencijos taikymo EŽTT jurisprudencijoje metodikai. EŽTT argumentavimo sąvokos – būtinumas, tinkamumas ir proporcingumas bei įsikišimo į žmogaus teisę masto atitiktis egzistuojančiam viešajam interesui yra metodiškai artimos suformuluotoms balansavimo ir proporcingumo analizės metodikoje – Balansavimo taisyklei, konstitucinių principų Svočių formulei arba proporcingumui *stricto sensu*, teisėjo argumentavimo pareigai. Bet balansavimo ir proporcingumo analizės metodika yra tikslesnė, aiškiau struktūrizuota bei suteikianti galimybę apimti platų susidūrusių konstitucinių principų balansavimo elementų spektrą ir jų vertybinį turinį *ad hoc*.

9. Lietuvos bendrieji teismai sprenddami žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų bylas nepagrįstai sureikšmina nuomonės ir fakto atskyrimo testą. Taip neproporcingai sureikšminama nuomonės reiškimo konstitucinė laisvė, tokiu būdu šį principą iškeliant aukščiau kitų konstitucinių principų. Nuomonės reiškinys, kaip ir kiti konstituciniai principai, nėra absoliutus. Naujausia EŽTT jurisprudencija pabrėžia, kad diskusijose viešojo intereso klausimais nuomonės ir fakto atskyrimo problema nėra esminė. Nacionalinėje ordinarinėje teisėje gali būti įtvirtintas *onus probandi* nuomonę grįsti faktais. Asmens orumo konstitucinė teisė gali būti pažeista tiek skleidžiant tikrovės neatitinkančias ir asmens garbę bei orumą pažeidžiančias žinias, tiek neetiškai, nesilaikant žurnalistų profesinės etikos, nesiremiant faktais ir argumentais, pareiškiant įžeidžiančias, asmens garbę ir orumą žeminančias nuomones, formuojant apie asmenį faktais ir argumentais nepagrįstą nuomonę.

10. Remiantis Lietuvos teismų praktika tenka konstatuoti, kad viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimas yra sunkiai realizuojamas, ir bylose dalyvaujant viešiesiems asmenims balansuojant susidūrusias konstitucines vertybes saviraiškos laisvė dažniausiai automatiškai laikoma didesne vertybe. Šioje disertacijoje tiriama, ar tokie teismo precedentai, kai naudojamas tik vienas žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijų balansavimo elementas, bet nepagrįstai nevertinami kiti, būtini *ad hoc* balansavimo elementai, yra konstituciškai pagrįsti, ar skirtingos konstitucinės vertybės pakankamai plačiai atskleidžiamos. Neproporcingas įsikišimas į viešųjų asmenų garbę ir orumą bei privatų gyvenimą sukuria paskatas viešajame gyvenime gausėti asmenų, kurie nėra reiklūs savo asmens garbei ir orumui bei privataus gyvenimo apsaugai. Tokių paskatų kūrimas leistų viešojoje erdvėje, bendrųjų reikalų sprendime, koncentruotis asmenims, kurie sau taikomus žemus garbės ir orumo bei privatumo reikalavimus verstų bendro visuomenės gyvenimo norma. Tokia tendencija prieštarautų konstitucinei darnios ir pilietinės visuomenės koncepcijai.

11. Lietuvos ordinarinėje teisėje, Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintas viešųjų asmenų sąrašas yra per siauras ir neatitinka nei mūsų teismus įpareigojančios EŽTT praktikos, nei kitų nacionalinių valstybių žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių kolizijos sprendimo bylų jurisprudencijos. Lietuvos teismų praktikos silpnąja vieta gali būti laikoma tai, kad sprendžiant, ar asmuo, ginantis savo garbę bei orumą ir reikalaujantis paneigti tikrovės neatitinkančias žinias, turi tam pagrindo, yra nustatoma per griežta riba tarp viešųjų ir privačių asmenų. Gali būti laikoma trūkumu tai, kad Lietuvos teismų jurisprudencijoje nėra viešųjų asmenų skirstymo pagal skirtingus jų viešumo laipsnius. Taigi ignoruojamos bylų skirtingos aplinkybės ir konstitucinių principų kolizijos atveju neatsižvelgiama į principų balansavimo niuansus, susijusius su skirtingų konstitucinių vertybių tikslesniu svorių nustatymu *ad hoc*.

12. Dėl nepakankamo teisinės sąmonės egzistavimo siūlytina LR Civilinio proceso kodekse sukurti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros nustatymo metodikos naudojimo ir teismo procesinio dokumento surašymo tvarkos normą, eksplicitiškai reikalaujant žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių balansavimo ir proporcingumo analizės. Nustatyta konkreti žodžio laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyros bylų sprendimo nutarimo surašymo tvarka pagal savo struktūriškumą galėtų būti analogiška EŽTT sprendimo surašymo tvarkai, atskiruose sprendimuose atskleidžiant proporcingumo analizės elementus – būtinumą, tinkamumą, proporcingumą.

13. ATPK norma (ATPK 214⁶ straipsnis), pagal kurią už LR Prezidento įžeidimą žurnalistų etikos inspektorius surašo administracinės teisės pažeidimo

protokolą, yra perteklinė, nes EŽTT jurisprudencijoje įtvirtinta, kad politinių vadovų garbė ir orumas negali būti traktuojami skirtingai nei kitų piliečių. EŽTT byloje *Colombani v. Prancūzija* buvo pripažinta, kad šalies vadovai negali turėti privilegijų ribojant kitų asmenų saviraiškos laisvę. Šie asmenys savo garbę ir orumą, privataus gyvenimo apsaugą turėtų ginti bendra tvarka.

14. Absoliutus asmenų duomenų nuasmeninimas teismo procesiniuose dokumentuose yra nepagrįstas nei konstituciniu, nei ES teisės, nei ordinarinių įstatymų lygiu ir prieštarauja konstituciniam teismo proceso viešumo principui, prieštarauja viešajam interesui žinoti įstatymus pažeidusių viešųjų asmenų pavardes, vardus ar pavadinimus. Asmens privatumo teismo procesiniuose dokumentuose absoliutinimas prieštarauja Konstitucijos, kaip vieningo teisės akto, principui ir iškelia asmens privataus gyvenimo saugojimo konstitucinį principą aukščiau už teismo proceso viešumo principą bei teisės rinkti ir skleisti informaciją principą. Bylos šalių pavardžių ir pavadinimų nuasmeninimas prieštarauja EŽTT praktikai, tiek pačiam teismui skelbiant savo sprendimus ir bylų dalyvius, tiek teisme nagrinėtų bylų jurisprudencijai. Bylos šalių pavardžių ir pavadinimų nuasmeninimas yra pašalinimas iš bylos ekonominių, socialinių, politinių, profesinių ir kultūrinių sąlygų, kurios nulėmė vienokį ar kitokį teisėjo sprendimą.

15. LR Konstitucijoje įtvirtinta saviraiškos laisvė nėra tinkamai įtvirtinta ordinarinėje teisėje. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnyje netiksliai apibrėžta nuomonės sąvoka – leidžiama ją reikšti nepagrindžiant faktais ir argumentais. Toks ordinarinės teisės lygmens saviraiškos laisvės reguliavimas leidžia suformuoti apie asmenį klaidingą, nepagrįstą ir nepelnytą nuomonę, taip pažeidžiant asmens garbę ir orumą. Naujausia EŽTT jurisprudencija leidžia įtvirtinti savo ordinarinėje teisėje reikalavimą nuomonės grįsti faktais ir argumentais. Tokios normos atsiradimas LR Visuomenės informavimo įstatyme būtų teigiamas teisinis postūmis viešojoje erdvėje dalyvaujantiems asmenims korektiškai naudotis konstitucine saviraiškos laisve. Įtvirtintų ordinarinėje teisėje LR bendrosios kompetencijos teismų sukurtą praktiką, reikalaujant nuomonės grįsti faktais, turėti joms pakankamą faktinį pagrindą. LR AT 2009 m. pakeitė savo praktiką viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimo bylose ir sukūrė precedentą, kuriame viešiesiems asmenims ginant savo garbę ir orumą nebesvarbus žinių (faktų bei duomenų) ir nuomonių atskyrimas. Visuomenėje vykstant diskusijai viešojo intereso klausimais, kaip valstybės pareigūnai ir žurnalistai turėtų naudotis plačia laisve kritikuoti valdžios veiksmus, net kai pateikiamiems teiginiams gali trūkti aiškaus faktinio pagrindo, vis labiau ne toks svarbus tampa faktinių ir vertinamųjų teiginių (žinių ir nuomonės) skirtumas. Tokiu teismų precedentu viešųjų asmenų bylose pabrėžiamas plačios diskusijos demokratinėje visuomenėje viešojo intereso klausimais būtinumas. Toks precedentas įpareigoja teismus sprendžiant

viešųjų asmenų garbės ir orumo bei saviraiškos kolizijos bylas atskleisti platų viešojo intereso turinį prieš balansuojant konstitucines vertybes.

16. Vystantis modernioms interneto technologijoms visuomenės nuomonė apie asmenį gali būti suformuota žaibiškai. Negatyvi, asmens garbę ir orumą pažeidžianti visuomenės nuomonė gali būti suformuota tiek skleidžiant žinias, tiek reiškiant nuomones. Teismams atkuriant pažeistą asmens teisę į garbę ir orumą būtina įvertinti, kokio dydžio ir kokybės auditorijai buvo paskleista konstitucinę teisę pažeidžianti informacija, ir siekti atkurti pažeistą teisę adekvačioje auditorijoje. Tik teismo salėje ar mažų auditorijų žiniasklaidos priemonėje, kuri pirmoji paskleidė asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, atkurta pažeista asmens teisė į garbę ir orumą negali būti laikoma tinkama ir atkuriančia asmens konstitucinę teisę. Lietuvos Respublikos ordinarinėje teisėje nėra tinkamo pažeistos asmens konstitucinės orumo teisės atkūrimo mechanizmo.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Šindeikis, A. Teismų procesinių sprendimų nuasmeninimo konstitucingumo problema. *Jurisprudencija*. 2009, 3(117): 41–58.
2. Šindeikis, A. Saviraiškos laisvė v. Asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika. *Jurisprudencija*. 2010, 2(120):121–157.

PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE

1. Šindeikis, A. Privataus gyvenimo apsauga v. žodžio laisvė: konkuruojančių teisių balansavimas EŽTT, Vokietijos ir Lietuvos teismų praktikoje. Jaunųjų mokslininkų konferencija. „Naujausių teisės mokslo tyrinėjimų rytų ir centrinėje Europoje lyginamieji aspektai“. 2010 m. gegužės 26 d., Mykolo Romerio universitetas.

CURRICULUM VITAE

Išsilavinimas:

2008–2011	Teisės krypties doktorantūros studijos, Mykolo Rome- rio universitetas, Vilnius
2004–2008	Teisės magistro studijos, Vilniaus universitetas, Vil- nius
1983–1989	Fizikos magistro studijos, Vilniaus universitetas, Vil- nius

Tyrimų sritys:

Konstitucinė teisė, žiniasklaidos teisė, saviraiškos
laisvė, asmens garbė ir orumas, privatus gyvenimas,
viešieji interesai, teisinis argumentavimas

Dabartinė darbovietė:

Politikos, ekonomikos, visuomenės ir kultūros
savaitraščio „Veidas“ leidėjas

E-mail: Algimantas.Sindeikis@veidas.lt